

мування творчої особистості, розвиток її індивідуальних здібностей і таланту залишається одним з головних напрямів навчально-виховної роботи школи на сучасному етапі її розвитку.

Література

1. Горальський А. Теорія творчості / А. Горальський. – Л. ; Warszawa, 2002. – 144 с.
2. Психология одаренности детей и подростков / [под ред. Н.С. Лейтеса]. – М. : Академия, 1996. – 416 с.
3. Савенков А.И. Одаренный ребенок дома и в школе / А.И. Савенков. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 272 с.
4. Щебланова Е.И. Психологическая диагностика одаренности школьников: проблемы, методы, результаты исследований и практики / Е.И. Щебланова. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института ; Воронеж : МОДЭК, 2004. – 368 с.
5. Giza T. Socjopedagogiczne uwarunkowania procesów identyfikowania oraz rozwoju zdolności uczniów w szkole / T. Giza. – Kielce: Wydaw. Akademii Świętokrzyskiej, 2006. – 359 s.
6. Nęcka E. Psychologia twórczości / E. Nęcka. – Gdańsk : GWP, 2001. – 238 s.
7. Popek S. Barwy i psychika / S. Popek. – Lublin, 2001. – S. 55–151.
8. Strzałecki A. Psychologia twórczości. Między tradycją a ponowoczesnością / A. Strzałecki. – Warszawa, 2003. – S. 158.

ГОРОХОВСЬКА Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ТА НАУКОВОМУ СПІЛКУВАННІ

У євроінтеграційному поступі України роль юридичної науки й освіти є надзвичайно важливою, оскільки від їхнього рівня розвитку залежить реалізація таких важливих завдань, як здійснення правової реформи, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, створення ефективної правової системи та громадянського суспільства, підвищення якості законотворчої й правозастосовчої діяльності, що, у свою чергу, сприятиме утвердженню України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю, демократичної, правової держави, в якій визнається та діє принцип верховенства права [3, с. 5].

Мета статті – виявити особливості використання юридичних термінів у навчальному та науковому спілкуванні.

Досягнення цієї мети передбачає виконання низки завдань:

– висвітлити сутність понять “термін”, “юридичний термін”, юридична термінологія;

– визначити шляхи розвитку української юридичної термінології.

У науковому плані на проблеми, пов’язані з упорядкуванням україномовного поняттєвого апарату юриспруденції та подальшим дослідженням питань юридичної термінології, звернули увагу українські мовознавці та юристи: О.А. Сербенська (особливо з погляду історії становлення й функцій субмови права), Г.С. Онуфрієнко (словотвір), С.П. Головатий, Ю.Є. Зайцев та І.Б. Усенко (загальна характеристика мови законодавства), Н.В. Артикуца, Ю.Ф. Прадід (теорія юрислінгвістики), І.М. Гумовська (словотвір і семантико-функціональні аспекти юридичної терміносистеми), Л.І. Чулінда, Л.О. Симоненко та М.І. Леоненко (функціонування юридичної термінології), І.М. Кочан і А.С. Токарська (культура юридичної мови), а також О.Л. Копиленко, В.П. Сімонок, З.А. Тростюк (різні лінгвістичні характеристики юридичних термінів) та ін.

Літературна мова, крім загальноновживаної частини, має численні підмови, які задовольняють потреби спілкування людей у найрізноманітніших сферах.

Однією з таких підмов є наукова мова (мова науки й техніки, фахова мова), найголовнішу частину якої становить термінологія [1].

Термін – це слово або словосполучення, що означає чітко окреслене поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя [2, с. 1241]. Однією з важливих вимог до терміна є його прозорість, зрозумілість – критерій, якого можна дотриматися, спираючись на ресурси мови, в якій цей термін існуватиме.

Під терміном, слідом за Б.М. Головіним, розуміємо слово чи словосполучення, що має професійне значення, яке виражає та формує професійне поняття й застосовується у процесі (і для) пізнання, засвоєння певного кола об'єктів і відношень між ними – з погляду певної професії [4].

Юридичний термін – це слово чи словосполучення, яке має юридичне значення, що виражає правове поняття, яке використовується в процесі пізнання та усвідомлення об'єктивної дійсності з погляду права [6, с. 153].

Юридична термінологія – це система юридичних термінів, тобто словесних позначень понять, що використовуються при викладенні змісту закону, іншого нормативного акта [5].

Аналіз лексикографічних видань із галузі права дав змогу визначити особливості становлення понять “термін”, “юридичний термін” та “юридична термінологія” в історичному аспекті, представити еволюцію лексикографічних тенденцій і систематизувати теоретичні засади фахової лексикографії української мови.

Вивчення проблем термінології надзвичайно актуальне з кількох причин. По-перше, термінологія є потужним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов. Саме термінологія як частина природної людської мови є найбільш універсальним засобом зберігання, передавання, оброблення інформації, обсяги якої зростають шаленими темпами: за даними науковців, зараз її обсяги подвоюються через кожні п'ять-сім років, що спричиняє так званий “термінологічний вибух” (появу великої кількості нових термінів).

По-друге, наукове знання інтернаціональне за своєю природою. У сучасному світі відбуваються потужні інтеграційні процеси, які не оминають наукової сфери й висувають проблему міжнародної стандартизації термінів як основи для порозуміння між фахівцями різних країн.

По-третє, українська термінологія, яка повинна розвиватися разом із термінологіями інших національних мов, має низку специфічних проблем, зумовлених історично, гостру потребу у створенні національних термінологічних стандартів, термінологічних словників тощо.

При всій відмінності та багатогранності сучасних галузей наукового знання і властивих їм понять існує ряд спільних ознак, які визначають суть терміна як особливої мовної одиниці. Отже, основні ознаки терміна:

- системність. Кожний термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення;
- точність. Термін повинен якнайповніше й найточніше передавати суть поняття, яке він позначає;
- однозначність у межах своєї терміносистеми. Якщо більшість слів загальноживаної мови багатозначні, то більшість термінів – однозначні, що зумовлено їхнім призначенням;
- наявність дефініції, яка чітко окреслює, обмежує його значення [8].

Деякі термінознавці називають і такі ознаки (або вимоги) до терміна:

- нейтральність, відсутність емоційно-експресивного забарвлення;
- відсутність синонімів;
- інтернаціональний характер (знаючи терміни-інтернаціоналізми, легко спілкуватися з іноземними фахівцями, читати іншомовну літературу).

Юридичні терміни української мови функціонують у сформованій системі, що має тривалий період розвитку та різні джерела становлення [3, с. 11]. Спроби зібрати та унормувати українську юридичну термінологію почалися за козацької доби. У середині XVII ст. українські філологи, викладачі Києво-Могилянської колегії Є. Славинецький і А. Корецький-Сатановський підготували “Лексикон словено-латинський”, у якому значне місце посідає юридична термінологія. А в 1808 р. український історик В.Я. Ломиковський створив “Словник малоруської старовини” (опублікований у 1894 р. у журналі “Киевская старина”, № 7–9), у якому широко представлена юридична термінологія козацьких часів.

У середині XIX ст. на терені Австро-Угорщини у галузі української юридичної термінології здійснювалася робота з підготовки слов’янських термінологічних словників під загальним керівництвом П.Й. Шафарика. Результатом діяльності української комісії (Г. Шашкевич, Ю. Вислоцький та Я. Головацький) став вихід у світ у 1851 р. у Відні німецько-українського словника “Die jurisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Österreich” (“Правничо-політична термінологія для слов’янських мов Австрії”). Уміщені в цьому словнику українські відповідники 17 000 німецьких термінів включали терміни, поширені в Західній і Східній Україні. Згодом К. Левицький під егідою Наукового товариства імені Шевченка уклав “Німецько-український словар висловів правничих і адміністрацій них” (Львів, 1893 р.). Термінологічні праці посіли гідне місце і в діяльності заснованого у 1909 р. Товариства українсько-руських правників, яке об’єднало багатьох юристів Галичини та Буковини. Товариство взялося, насамперед, за переклад найважливіших нормативних актів, а згодом почало випускати українською мовою свій друкований орган “Правничий вісник”, що вимагало відповідних практичних рішень з термінологічних питань.

Перший з’їзд українських правників (Київ, 1917 р.) розпочав роботу щодо формування української юридичної термінології. Так, у 1918 р. Полтавський осередок Товариства видав у м. Кременчуці укладений І.Л. Жигадло “Короткий російсько-український правничий словник” (близько 2000 слів). Згодом за вирішення проблем юридичної термінології взялася Правничо-термінологічна комісія ВУАН (заснована в 1919 р.). Результатом її багаторічної праці став “Російсько-український словник правничої мови” (понад 67 000 слів) за загальною редакцією А.Ю. Кримського (Київ, 1926 р.).

У грудні 1926 р. було вирішено підготувати новий словник юридичної термінології, але цей план реалізувати не вдалося. У листопаді 1927 р. було утворено Правничо-термінологічну комісію при РНК УСРР, яка проіснувала до червня 1931 р. Згодом у зв’язку зі згортанням українізації наукові дискусії та практичні роботи в галузі української юридичної термінології були припинені на тривалий час.

У 1985 р. Інститут держави і права АН УРСР випустив “Русско-украинский словарь юридической терминологии” за загальною редакцією Б.М. Бабія

(близько 30 000 слів), яким і сьогодні користуються правники у своїй професійній діяльності. Для сучасного періоду розвитку термінотворення (з 1990-х рр.) є характерною інтенсивна наукова робота у сфері національної юридичної лексикографії, пошук оптимальних моделей термінотворення з увагою до українського ресурсу терміносистем [3, с. 8].

Отже, українська юридична термінологія сформувалася як система в процесі тривалого історичного розвитку. На особливості становлення та функціонування субмови права вплинули чинники, що зумовили як загальні, так і специфічні закони розвитку термінології національної мови: структурно-системні параметри, еволюційні закономірності зміни мовних форм, функціональні характеристики мовних одиниць та їх комунікативний потенціал, інтерференційні процеси у сфері субмови права, особливості мовних контактів зі спорідненими і неспорідненими мовами тощо [3, с. 9].

Філологічна освіченість правника має неабияке значення, оскільки мовлення в його практичній діяльності є і носієм інформації, і засобом впливу, тому воно має бути науковим, об'єктивним, логічним, переконливим. У юридичній термінології не повинно бути двозначного тлумачення термінів, бо від точності формулювання думки та відповідного слововживання іноді залежить доля людини. Для розуміння названих процесів і необхідно ознайомити студентів з поняттями термін, юридичний термін, юридична термінологія.

Висновки. Українська юридична термінологія, яка формується протягом багатьох віків на власній мовній основі за загальномовними словотворчими моделями, засвоюючи все те, що на час її творення виробила світова цивілізація, є невід'ємною складовою літературної мови та перебуває з нею в постійній взаємодії. Зважаючи на те, що юридична термінологія відіграє важливу роль у державотворенні та є показником розвитку наукового, соціально-економічного та культурного поступу держави, інтерес до її потреб постійно зростає. Такий інтерес зумовлений потребами забезпечення правової галузі національною юридичною термінологією [7, с. 11].

Правознавці майже одноставно акцентують увагу на необхідності використання розробок лінгвістів у юриспруденції, підкреслюючи суттєве значення мови, якою сформульовано норми права, особливостей юридичних термінів. Доцільність вивчення особливостей специфіки використання юридичних термінів полягає в тому, що правові норми формулюються та виражаються за допомогою загальних, абстрактних понять, а також спеціальних правничих термінів, які за різних умов можуть неоднозначно сприйматися суб'єктами права.

Українська правнича термінологія є суттєвим важелем у розвитку фундаментальної української юридичної науки. Розвиток права завжди пов'язаний з обговоренням і формуванням термінології. Лінгвістична досконалість текстів нормативно-правових актів безпосередньо пов'язана з рівнем досконалості правничої термінології української мови [9, с. 15].

Розширення знань з української юридичної термінології сприяє глибшому розумінню та засвоєнню державно-правових явищ, підвищенню рівня загальної професійної компетентності.

Література

1. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті // Інноваційні технології у вищій юридичній освіті : матеріали доповідей Міжнародної науково-методичної конференції, присвяченої

390-річчю з дня заснування Київської братської школи – предтечі Києво-Могилянської академії (25–28 травня 2005 р., НаУКМА). – К., 2005. – С. 3–26.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : Перун, 2003. – 1426 с.

3. Вербенец М.Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / М.Б. Вербенец. – К., 2004. – 21 с.

4. Головин Б.Н. Лингвистические термины и лингвистические идеи / Б.Н. Головин // Вопросы языкознания. – 1976. – № 3.

5. ДСТУ 3966-2000 : термінологія. Засади й правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. – К. : Держстандарт України, 2000. – 32 с.

6. Ивакина Н.Н. Языковая подготовка юристов / Н.Н. Ивакина // Правоведение. – 1985. – № 1. – С. 48–51.

7. Симоненко Л.О. Мовно-термінологічна компетентність – вагома складова фахової культури правника / Л.О. Симоненко // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : зб. мат. міжвуз. наук.-практ. конф. – К. : КНУВС, 2009. – С. 8–14.

8. Суперанская А.В. Общая терминология: Вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 246 с.

9. Чулінда Л.І. Науково-теоретичні засади вивчення української правничої термінології / Л.І. Чулінда // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : зб. мат. міжвуз. наук.-практ. конф. – К. : КНУВС, 2009. – С. 14–18.

ІЛЬІНА О.О.

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Сучасний етап розвитку українського суспільства, яке переживає кардинальні зміни в усіх сферах свого буття, суттєво підвищує вимоги до рівня професіоналізму випускників вищих навчальних закладів. За таких обставин національна школа потребує педагога, здатного до нестандартних дій, до використання новітніх технологій навчання, до принципової переорієнтації на гуманізацію та демократизацію відносин між учасниками педагогічного процесу, до творчого підходу у розв'язанні педагогічних завдань, що, у свою чергу, вимагає відповідного розвитку комунікативних можливостей педагога. У зв'язку із цим, вирішення проблеми дослідження, що визначають формування комунікативних здібностей у майбутніх учителів, набуває сьогодні особливого значення.

В останні роки з'явилося багато праць, у яких безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджуються питання комунікативної активності особистості. Вітчизняні та зарубіжні автори (А.В. Батаршев, О.О. Бодальов, Г.С. Васильєв, В.П. Казміренко, В.А. Кан-Калік, Н.В. Кузьміна, О.О. Леонт'єв та ін.) по-різному розуміють роль і місце комунікативних здібностей у становленні та розвитку особистості.

Мета статті – розкрито проблеми спілкування педагога з учнями і їх батьками, колегами.

На характер спілкування педагога з учнями і їх батьками визначальним чином впливає морально-психологічний клімат, який склався в педагогічному колективі. Ділові, товариські відносини вчителя зі своїми колегами, адміністрацією школи допомагають встановити послідовність і ціленаправленість виховного впливу всього колективу вчителів у відносинах з учнями та їх батьками.

Спілкування – це зв'язок між людьми, який призводить до виникнення психічного контакту, що виявляється в обміні інформації, взаємовпливі, взаємопереживанні та взаєморозумінні.

Робота педагога є таким видом трудової діяльності, яка просто неможлива поза спілкуванням. Психотерапевт В. Льові в своїй книзі “Мистецтво бути ін-